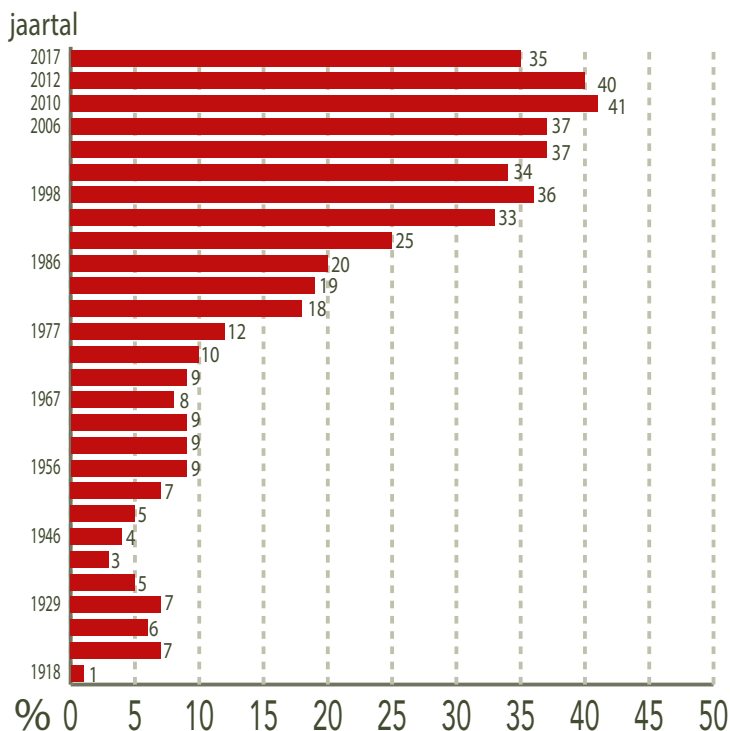

Een eeuw geleden verkregen vrouwen in Nederland het passief kiesrecht; het recht om gekozen te worden in een vertegenwoordigende functie. Een goed moment om een blik te werpen op hoe het zit met de politieke vertegenwoordiging van vrouwen vandaag de dag. De Tweede Kamerverkiezingen zijn achter de rug en de gemeenteraadsverkiezingen staan voor de deur. Nog steeds is er een wereld te winnen met de evenredige vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek. Atria, kennisinstituut voor emancipatie en vrouwengeschiedenis, zet de meest recente cijfers op een rij.

Vrouwen & de politiek

In 1919 kregen vrouwen actief kiesrecht en mochten ze stemmen. In de laatste decennia is het aantal vrouwen in de politiek toegenomen, maar de laatste vijf jaar lijkt er sprake te zijn van stagnatie of zelfs achteruitgang. Na de verkiezingen in maart 2017 werd duidelijk dat slechts 35% van alle Tweede Kamerleden vrouwen zijn. In 2010 was dat aandeel nog 41%. De grafiek hiernaast laat de tendens zien van de vertegenwoordiging van vrouwen in de Tweede Kamer.

Figuur 1 - Aandeel vrouwelijke Tweede Kamerleden sinds 1918

“Ik voel als draagster van deze geschiedkundige gebeurtenis de zware verantwoordelijkheid te bewijzen dat vrouwen niet ongeschikt zijn voor de politiek”

Suze Groeneweg in haar maidenspeech op 7 november 1918 als eerstgekozen vrouw in de Tweede Kamer

atria

Kennisinstituut
voor Emancipatie en
Vrouwengeschiedenis

Foto: Mieke Schlaman
Collectie IAV - Atria

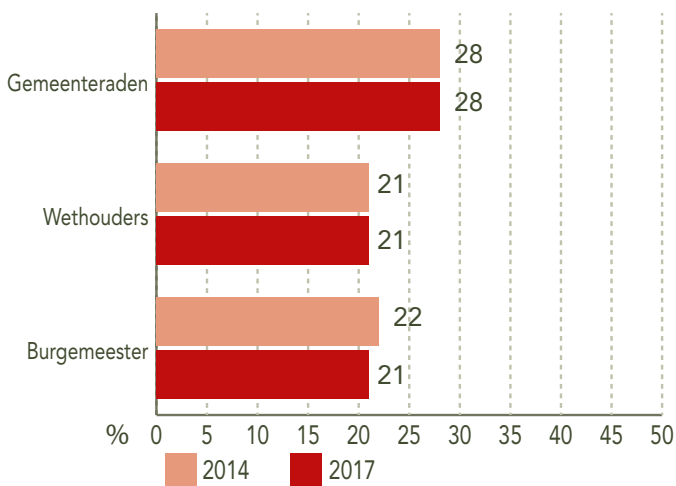
Gemeenten - Geringe stijging naar 28%

In 1918 konden mannen voor het eerst op een vrouw stemmen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van dat jaar kozen zij 88 vrouwen, wat het gemiddelde aandeel vrouwen op bijna 0,9% bracht. Sindsdien is het percentage vrouwen gestegen tot 28% in 2014.¹ Ten opzichte van de verkiezingen daarvoor in 2010, is het een geringe stijging van 2%. In de grote steden is het percentage vrouwen hoger dan in veel andere gemeenten: gemiddeld 38% in de G4.² In Limburg en Zeeland is het percentage vrouwelijke raadsleden juist relatief laag.

Op 10 juli 2012 is met de uitspraak van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) de laatste drempel voor een volledige politieke participatie van vrouwen in Nederland geslecht: de Staatkundig Gereformeerde Partij (SGP) mocht vrouwen niet langer uitsluiten van bestuurlijke en politieke functies, ofwel vrouwen het passief kiesrecht niet langer ontzeggen. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 2014 is voor het eerst sinds de oprichting van de SGP in 1918 een vrouw gekozen, in Vlissingen.

Bijna vier op de vijf burgemeesters zijn mannen. Op dit moment zijn 21% van de burgemeesters vrouwen. De eerste vrouwelijke burgemeester was Truus Smulders-Beliën; zij werd in 1946 benoemd in Oost-, West- en Middelbeers.

Figuur 2 - Aandeel vrouwen in gemeenteraden, onder wethouders en burgemeesters*

*Exclusief waarnemend burgemeesters

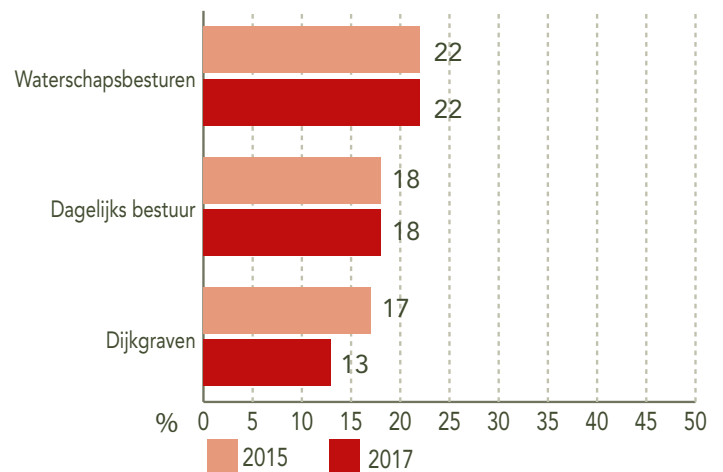
Waterschappen - Vier vrouwelijke dijkgraven

Een waterschap is verantwoordelijk voor waterhuishouding in een gebied. De eerste vrouw in een waterschaps- of hoogheemraadschapsbestuur trad aan in 1978, in waterschap Alm en Biesbosch:

Truus Groeneveld-Damminga. Sinds 2008 is het aantal vrouwen in waterschapsbesturen gestegen tot 22% in 2015. In tegenstelling tot mannen hebben zij vaak een gekozen zetel. Mannen bezetten vaak de geborgde zetels (benoemd door land- en tuinbouworganisaties, Kamer van Koophandel of bos- en natuurterreineigenaren). Het algemeen bestuur kiest de dagelijks besturen, ook wel '(hoog)heemraden' genoemd. Hier is het percentage vrouwen lager, namelijk 18%.

Het aantal vrouwelijke dijkgraven, de niet-gekozen voorzitters van de dagelijks besturen, laat een flinke procentuele groei zien. De eerste vrouwelijke dijkgraaf -Joan Leemhuis- trad aan in 1984. In 2008 waren er twee vrouwelijke dijkgraven, in 2015 zijn het er vier; een stijging van 8% naar 17%.

Figuur 3 - Aandeel vrouwen in waterschapsbesturen en onder dijkgraven

Provincies - 8% van de commissarissen van de Koning is vrouw

De Provinciale Staten bestaan voor ruim een derde uit vrouwelijke politici. Ook bij de provincies is het percentage vrouwelijke dagelijks bestuurders (gedeputeerden) lager dan in het algemeen bestuur (Statenleden), namelijk 24%.

Net als bij de gemeenten, bestaan ook de algemene provinciebesturen in Limburg en Zeeland uit relatief weinig vrouwen. Momenteel is slechts één van de twaalf commissarissen van de Koning (CvdK's) een vrouw: in Overijssel. De eerste vrouwelijke commissaris van de Koningin werd in 1974 benoemd in Drenthe: Tineke Schilthuis.

“Politiek is te belangrijk om alleen aan mannen over te laten”

Els Borst, 1998

Parlement en kabinet - Waar blijft de eerste vrouwelijke premier?

Suze Groeneweg van de Sociaal Democratische Arbeiderspartij (SDAP) was in 1918 de eerste vrouw die een zetel in de Tweede Kamer innam. De Tweede Kamer bestaat nu voor 35% uit vrouwen. In 2010 was dit percentage nog 41%. Als het om vrouwen in nationale parlementen gaat, bekleedt Nederland momenteel de 26e positie in de Wereldranglijst van de Inter-Parliamentary Union (IPU).³ In 2014 stond Nederland nog op de 16e plek.

In 1977 werd Ria Beckers de eerste vrouwelijke lijsttrekker in Nederland. In 2008 telde de Tweede Kamer maar liefst vijf vrouwen die een fractie leidden. Bij de verkiezingen van 2017 waren er vier vrouwelijke lijsttrekkers, alleen Marianne Thieme (PvdD) haalde de Tweede Kamer.

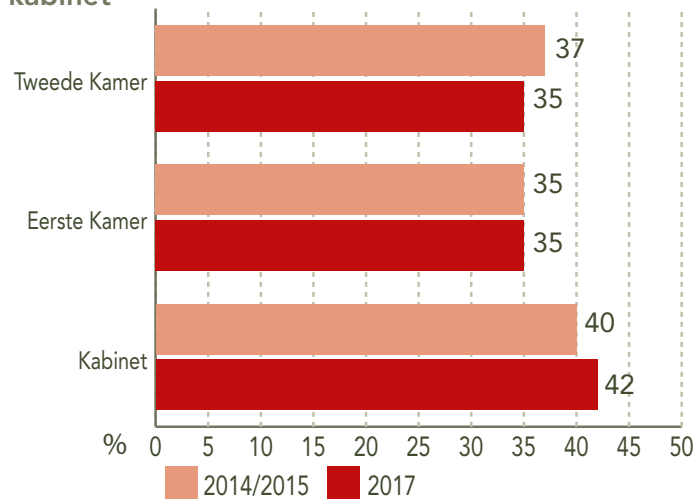
In oktober 2017 werd het nieuwe kabinet Rutte III gepresenteerd: 24 bewindslieden zijn benoemd waarvan er 10 vrouw zijn. Dit betekent dat het kabinet anno 2017 voor slechts 42% uit vrouwen bestaat.

In de Eerste Kamer zetelde Carry Pothuis-Smit (SDAP) in 1920 als eerste vrouw. Momenteel bestaat de Eerste Kamer voor 34,7% uit vrouwen.

Pas in 1953 trad de eerste vrouwelijke staatssecretaris aan -Anna de Waal- en in 1956 de eerste vrouwelijke minister: Marga Klompé. Het nieuwe kabinet, dat in oktober 2017 werd geïnstalleerd, bestaat voor 42% uit vrouwen.

Nederland kende nog nooit een vrouwelijke premier. Binnen de EU hebben of hadden 15 van de 28 lidstaten wel een vrouw als president of als premier. Als laatste in Europa kregen Zwitserse vrouwen in 1971 kiesrecht. Sindsdien hebben zij een inhaalslag gemaakt met tot nu toe vier vrouwelijke bondspresidenten.

Figuur 4 - Aandeel vrouwen in parlement en kabinet

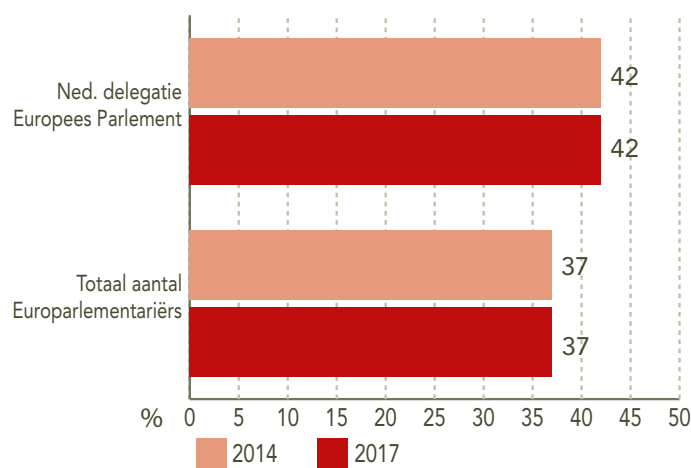
Europese Unie (EU) - Nederlandse delegatie 42% vrouw

Het percentage vrouwen in het Europees Parlement (EP) is sinds de eerste verkiezingen in 1979 langzaam gestegen van 16% naar 37%. Vóór 1979 wezen nationale parlementen uit hun midden leden aan voor het EP. Van 1952-1956 was Marga Klompé de eerste Nederlandse vrouw in het EP. Van 2004 tot 2014 was een van de EU-commissarissen een Nederlandse vrouw, namelijk Neelie Kroes.

Van de huidige Nederlandse delegatie in het EP is 42% vrouw. Bij de verkiezingen van mei 2014 had Nederland twee vrouwelijke lijsttrekkers.

Net als in Nederland is voor bijna alle EU-lidstaten de vertegenwoordiging van vrouwen in het EP (2014) hoger dan in het nationale parlement.

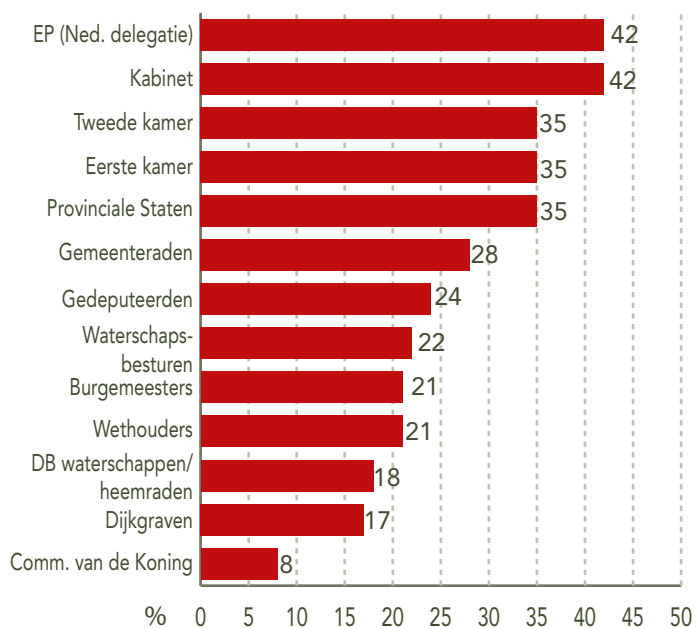
Figuur 5 - Aandeel vrouwen in Europees Parlement

Belang van diversiteit

Naarmate een volksvertegenwoordiging een goede afspiegeling is van de gehele bevolking, vergroot dit de kans dat de politieke agenda overeenkomt met kwesties die in alle hoeken van de samenleving spelen. De bevolking kan zich dan beter identificeren met haar politieke vertegenwoordigers. Dit geldt zowel op landelijk als lokaal niveau. Door de decentralisaties liggen beleidsbeslissingen over de leefwereld van vrouwen en mannen meer en meer in handen van de gemeentepolitiek. Het is belangrijk dat ook vrouwen invloed hebben op het agenderen van allerlei belangrijke thema's, waaronder emancipatie-gerelateerde onderwerpen. Geringe politieke participatie betekent immers geringe invloed op het beleid op deze thema's. Datzelfde geldt ook voor politieke participatie van etnische minderheden. Atria vraagt aandacht voor het vergroten van politieke participatie van vrouwen uit alle etnische groepen.⁴

Figuur 6 - Aandeel vrouwen in de politiek (2014 - 2017)

Evenredige vertegenwoordiging nog niet in zicht

Hoewel 100 jaar geleden het passief vrouwenkiesrecht is ingevoerd, blijft de politieke participatie van de Nederlandse vrouwen verre van evenredig. Vanaf de jaren '60 van de vorige eeuw is er een duidelijke stijging te zien, maar recente stagnatie en zelfs achteruitgang duidt op een negatieve verkeerde trend. Als het gaat om het aandeel van vrouwen in nationale parlementen wereldwijd, is Nederland gezakt van de 16e positie naar de 26e positie van IPU.

In november 2016 vond de 65e sessie van The Committee on the Elimination of Discrimination Against Women (CEDAW) plaats. Dit comité ziet toe op de naleving van het VN-Vrouwenverdrag.

Tijdens deze sessie drongen de comitéleden er bij de Nederlandse regering op aan meer actie te ondernemen om een betere vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek te bewerkstelligen.

Vooraf in waterschapsbesturen en gemeenteraden is de vertegenwoordiging van vrouwen nog steeds beperkt. Het lidmaatschap van een gemeenteraad, Provinciale Staten of waterschapsbestuur wordt beschouwd en bezoldigd als 'bijbaan'. Uit onderzoek van Atria blijkt dat dit voor vrouwen een extra drempel opwerpt en moeilijk te combineren valt met de zorg voor een gezin en eventueel betaald werk.

In maart 2018 vinden gemeenteraadsverkiezingen plaats en in 2019 de verkiezingen voor het Europees Parlement, de Provinciale Staten en Waterschappen. Het is van belang de neergaande trend een halt toe te roepen, beter nog, om te buigen naar een toename van de vertegenwoordiging van vrouwen in de politiek.

Noten

¹ Atria, *Vrouwenstemmen in de raad: ambities, belemmeringen en successen van vrouwen in de lokale politiek*, februari 2016.

² G4 = de grootste vier steden: Rotterdam, Amsterdam, Den Haag en Utrecht.

³ Inter-Parliamentary Union, June 2017, <http://www.ipu.org>

⁴ De beschikbaarheid van betrouwbare cijfers over de politieke participatie van etnische minderheden is gering vanwege de discussie omtrent het registreren van etniciteit. Daarom zijn in deze factsheet geen cijfers opgenomen over de etnische achtergrond van politici in Nederland.

Colofon

© Atria, december 2017
Auteur: Zehra Sariaslan

E: info@atria.nl
T: (020) 665 08 20

Bezoekadres:
Vijzelstraat 20
1017 HK Amsterdam

Kennisinstituut
voor Emancipatie en
Vrouwengeschiedenis

atria

Atria zet zich in voor gelijke behandeling en gelijke kansen voor meisjes en vrouwen in hun sociale en culturele diversiteit. Als kennisinstituut verzamelt, beheert en deelt Atria het erfgoed van vrouwenbewegingen, onderzoeken we de huidige positie van vrouwen in de samenleving en geven we advies voor toekomstig beleid.

 [atriakennisinstituut](https://www.facebook.com/atriakennisinstituut)

 [@AtriaNieuws](https://twitter.com/AtriaNieuws)

www.atria.nl